Biotop kontryhele baltského v přírodní památce Rudenská luční prameniště. Foto Daniel Hrčka.

Kontryhel baltský poprvé v Krušných horách

Daniel Hrčka, Salvia – ekologický institut, z. s.

Rod kontryhel (*Alchemilla*) nepatří mezi botaniky k úplně oblíbeným skupinám. Kontryhely si jsou totiž navzájem velmi podobné a jejich determinace bývá nezřídka značně obtížná. Na vzhledu rostlin se často projevují i četné stanovištní, sezónní či vývojové modifikace. Důvodem je skutečnost, že se kontryhely v České republice rozmnožují výhradně apomikticky, tedy nepohlavně. Přestože rostliny mají květy i plody, pyl je většinou zakrnělý (abortovaný). Nedochází tak k oplození a semena mají stejnou genetickou informaci s rodičovským jedincem. Rostliny si tak udržují téměř neměnnou genetickou informaci. Pokud však už dojde k evolučně výhodné změně v genomu jedince, snadno se tato změna v potomstvu udrží a vzniká nová vývojová linie. Doposud bylo v České republice zjištěno 23 původních druhů kontryhelů. Těžiště druhové variability kontryhelů se nachází v alpínském stupni a nelze vyloučit, že pohlavně se rozmnožující druhy zanikly v dobách ledových.

V roce 2021 jsem prováděl inventarizační průzkum v přírodní památce Rudenská luční prameniště. V botanicky zajímavějších místech (slatiniště, prameniště, vlhké louky) s větší koncentrací vzácných druhů jsem sebral herbářové položky k pozdějšímu určení specialistou.

Velkým překvapením byla determinace kontryhelu baltského (*Alchemilla baltica*), který byl doposud znám pouze z Jizerských hor, Krkonoš, Šumavy, Zábřežské vrchoviny a Bílých Karpat. Jedná se tak o první nález tohoto druhu z Krušných hor i celé západní poloviny Čech. V poslední době nálezů spíše přibývá a je pravděpodobné, že bývá přehlížen.

Jako vzácný druh se objevuje na vlhkých loukách, prameništích, pastvinách, březích potoků a na vlhkých okrajích cest. V červeném seznamu je řazen mezi kriticky ohrožené druhy, podle kategorií IUCN patří mezi druhy ohrožené.

Mezi klíčové rozlišovací znaky patří: zuby na okraji listové čepele špičaté (ostře špičaté až zašpičatělé), stejnoměrně kupředu zakřivené, stejnotvaré, oddělené úzkými mezerami (porůznu až hřebenovitě stěsnané), s výraznými celokrajnými zářezy mezi laloky. Květenství jsou nápadně větvená, s vyvinutými stipulii (stipulium je listenovitý útvar z několika límečkovitě srostlých listů a palistů) až do 4. – 6. řádu, cípy kalíšku poměrně úzké, ale neprodloužené. Listy po rozprostření ledvinité, s otevřeným bazálním výkrojkem. ■

Poděkování:
Za revizi herbářových položek kontryhelů, doplnění a pročtení textu jsem zavázán Petru Lepšímu.

▲ List kontryhele baltského. Kresba Jana Rolková.
▶ Kontryhel baltský. Foto Alena Lepší.
▶ Položka kontryhele baltského z Krušných hor uložená v herbáři Oblastního muzea Praha-východ v Brandýse nad Labem. Foto Daniel Hrčka.